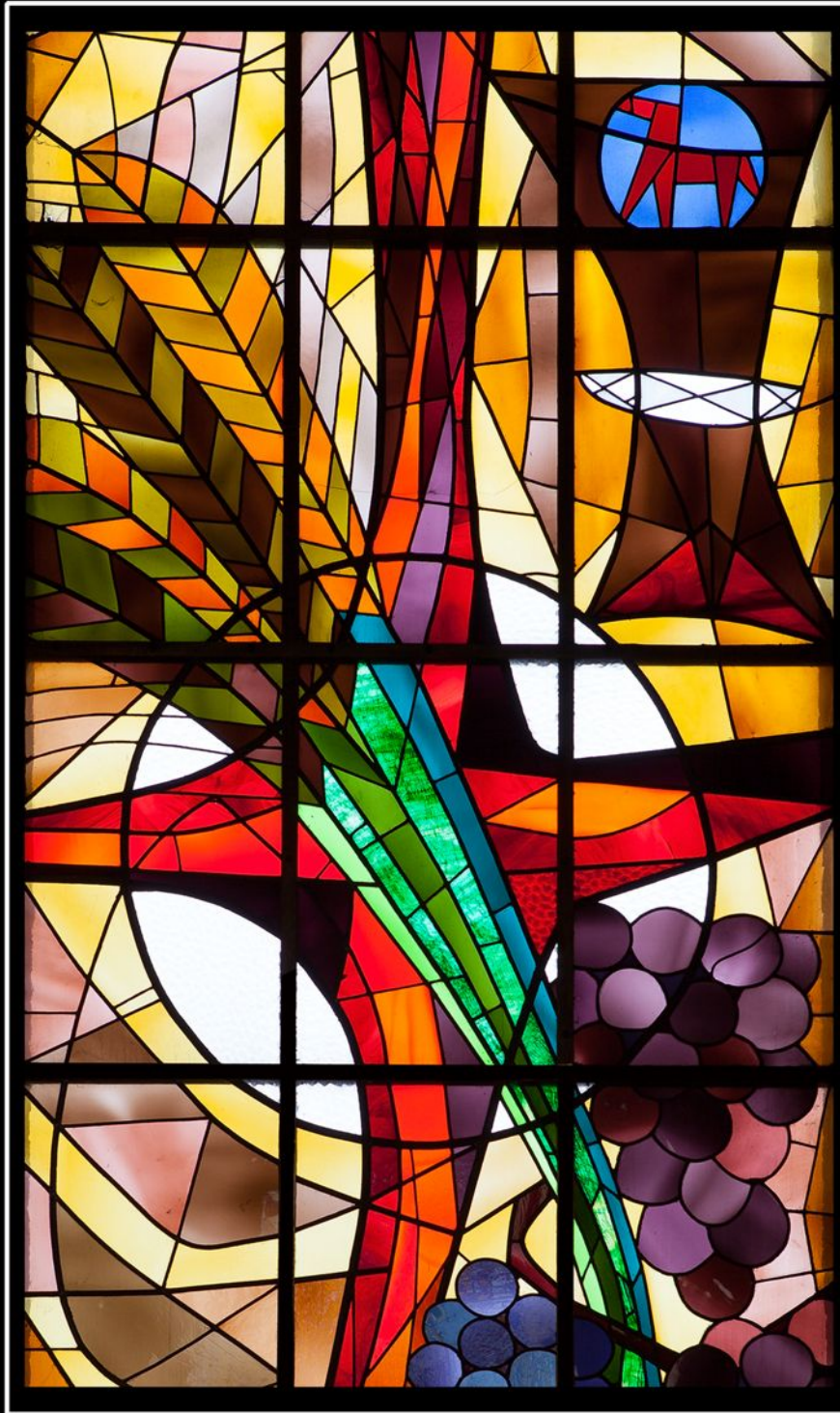

IVO BAKELANTS

*De glasschilderkunst in België
in de negentiende en twintigste eeuw*

Repertorium van A tot Z

IVO BAKELANTS

***De glasschilderkunst in België
in de negentiende en twintigste eeuw***

Repertorium van A tot Z

Project “Digitale uitgave van de inventaris Ivo Bakelants”
Onder leiding van Isabelle Lecocq met medewerking van Emma Anquinet

Foto omslag: glasraam van Ivo Bakelants (Deurne, St.-Romulduskerk). ©KIK-IRPA, Brussel (X071920).

Opgesteld te Brussel in juli 2014
Verantwoordelijke uitgever: Christina Ceulemans
ISBN: 978-2-930054-23-0
Wettelijk Depot: D/2014/0613/3

INHOUD

De indicaties tussen haakjes komen overeen met de namen van de documenten in de elektronische publicatie.

[I_BAKELANTS_VOORSTELLING_INHOUD]

Woord vooraf,

door Chr. Ceulemans, Waarnemend algemeen directeur van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium p. 5

I. Voorstelling en inhoud p. 7

- I.1 Ten geleide, door I. Lecocq p. 9
- I.2 Ivo Bakelants, biografische nota, door E. Anquinet p. 13
- I.3 Registers, door E. Anquinet & I. Lecocq
 - Bewaarde en vernielde glasramen p. 17
 - Glazeniers p. 175

II. Inventaris Bakelants

- II.1 Bewaarde glasramen
 - A. Onbewerkte versie [II_1_A_BAKELANTS_BEWAARDEGLASRAMEN_ONBEWERKTE_VERSIE] 8080 p.
 - B. Printversie [II_1_B_BAKELANTS_BEWAARDEGLASRAMEN_AFDRIKBARE_VERSIE] 898 p.
- II.2 Vernielde glasramen
 - A. Onbewerkte versie [II_2_A_BAKELANTS_VERNIELDEGLASRAMEN_ONBEWERKTEVERSIE] 59 p.
 - B. Printversie [II_2_B_BAKELANTS_VERNIELDSGLASRAMEN_AFDRIKBARE_VERSIE] 7 p.
- II.3. Glazeniers
 - A. Onbewerkte versie [II_3_A_BAKELANTS_GLAZENIERS_ONBEWERKTEVERSIE] 1038 p.
 - B. Printversie [II_3_B_BAKELANTS_GLAZENIERS_AFDRIKBARE_VERSIE] 116 p.

1.1 Ten geleide

Ivo Bakelants heeft gedurende een groot deel van zijn leven pionierswerk verricht. Toen de glasramen uit de 19de en 20ste eeuw nauwelijks aandacht kregen, ondernam hij het titanenwerk om systematisch alle glasramen uit deze periode, die bewaard zijn in kerken en openbare gebouwen in België of die vandaag verdwenen zijn, te inventariseren.

Het is voornamelijk door in heel België gebouwen, waar glasramen bewaard werden, te bezoeken dat Ivo Bakelants zijn documentatie heeft verzameld. Dit werk werd natuurlijk voorafgegaan door onderzoek op basis van bestaande literatuur (nota's, artikels of monografieën over kerken en glazeniers, tentoonstellingscatalogi, persartikels, enz.), gesprekken met glazeniers die nog actief waren en de studie van diverse archieven (van ateliers, bisdommen, diverse diocesane commissies, enz.). Zo bestudeerde Ivo Bakelants systematisch, bijvoorbeeld, de *Bulletins des Commissions royales d'Art et d'Archéologie* (gepubliceerd van 1862 tot 1942), het *Bulletin van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen - Bulletin de la Commission royale des Monuments et des Sites* (gezamenlijke uitgave van 1949 tot 1969, voortgezet door de Franse afdeling (van 1970-1971 tot 1987-1989) en het *Bulletin de la Commission royale des Monuments, Sites et Fouilles* (vanaf 1994-1995), evenals het *Fotorepertorium van het meubilair Belgische bedehuizen*, uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium van 1972 tot 1984. In het KADOC in Leuven raadpleegde hij bovendien de archieven van glazeniersateliers, o.a. die van Casier, Coucke en Ladon, en in Luik maakte hij kennis met de projecten van het atelier Osterrath. Ivo Bakelants profiteerde tevens van de mond-aan-mondreclame en hij was steeds alert voor alle informatie die zijn inventaris kon verrijken, wat bijvoorbeeld wordt geïllustreerd door zijn talrijke nota's van telefoongesprekken. Het resultaat van dit alles is dus eigenlijk een "levende" inventaris, aangevuld door de auteur tot in 2007 (Ronse, St.-Pieterskerk). Jammer genoeg is Ivo Bakelants omwille van gezondheidsredenen niet meer in staat om verder zijn inventaris te publiceren.

Tussen 1983 en 1992 gaf Ivo Bakelants reeds drie volumes uit, overeenkomstig met de gemeenten waarvan de naam begint met de letter A, B of C. Sinds lange tijd betreurden kunsthistorici binnen het domein van de glasschilderkunst dat de publicaties van het werk van de Antwerpse glazenier niet kon worden verdergezet en het Nationaal Comité van het *Corpus Vitrearum* België-Belgique uitte verschillende keren zijn bezorgheid hierover. Het plan om eventueel de glasramen uit de 19de en 20ste eeuw op te nemen in het onderzoek van het internationale *Corpus Vitrearum* moedigde Madeleine Manderyck, secretaris van het Belgische comité, ertoe aan om contact op te nemen met de echtgenote van Ivo Bakelants, Antonia Cools. Na dit eerste positieve contact bezochten Yvette Vanden Bemden, voorzitter van het *Corpus Vitrearum* België-Belgique en Madeleine Manderyck in maart 2013 de woning van het gezin Bakelants in Deurne, waar ze de inventaris fiches konden ontdekken, die zeer minutieus bewaard worden en in perfecte staat zijn. Met het akkoord van Antonia Cools contacteerden ze Chr. Ceulemans, directeur a.i. van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, om een idee te krijgen van de mogelijkheid om de fiches te digitaliseren en deze ter beschikking te stellen voor onderzoekers. Ook daar werd het project enthousiast ontvangen en het antwoord was onmiddellijk positief. De fiches van de locaties waarvan de naam begint met de letters D, E, F ontbraken in het archief in Deurne, maar ze werden snel teruggevonden door Rie Vermeien in het KADOC, waaraan Antonia Cools andere stukken uit de documentatie van haar echtgenoot in een vroeger stadium had ingediend. Tenslotte werden alle fiches op 3 september 2013 overgebracht naar een private firma in Schoten om gescand te worden en werden ze op 17 oktober teruggebracht naar de woning van het gezin Bakelants. Het KIK nam vervolgens de verdere uitvoering van het project en de digitale publicatie van deze rijke documentatie op zich.

De voorbereiding van deze digitale uitgave was een bijzonder complexe taak waarbij pragmatische keuzes moesten worden gemaakt om de behandeling van de ongeveer 6000 fiches van het archief Bakelants tot een goed einde te brengen. Er werd beslist om de opgenomen informatie niet te verbeteren of te vervolledigen, maar om ze enkel ter beschikking te stellen voor verder onderzoek.

De fiches werden gescand en de ruwe bestanden werden aan het KIK overgemaakt. Deze documenten moesten dus geordend worden, rekening houdend met de onderverdeling die door Ivo Bakelants werd gehanteerd (nl. de bewaarde glasramen, de verdwenen glasramen en de glazeniersateliers) en de wenselijkheid van een vlotte toegang tot deze gegevens. De automatische tekstherkenning oftewel OCR kan een handig hulpinstrument zijn, maar bleek vrij inefficiënt door de vele handgeschreven aantekeningen van Ivo Bakelants en overbelichte en over elkaar geschreven letters die moeilijk leesbaar zijn. Er moest dus een manier worden gevonden om een systematisch gebruik van het archief mogelijk te maken waarbij de meeste inhoudelijke elementen in rekenschap worden gebracht. De oplossing was het opstellen van registers, waarin systematisch de gegevens van de bewaarplaatsen van de glasramen werden opgenomen. Dit omvangrijke werk werd efficiënt uitgevoerd door Emma Anquinet, die van oktober 2013 tot april 2014 stage liep aan het KIK dankzij een beurs van het Fonds InBev-Baillet Latour.

De huidige elektronische versie bestaat uit twee delen. Het eerste deel, samengebracht in een enkel bestand, bestaat uit een voorwoord, deze inleiding, een biografische nota over Ivo Bakelants, een register met de bewaarplaatsen van de bewaarde en verdwenen glasramen zoals deze werden geïnventariseerd door Bakelants zelf, aangevuld met een register van de ateliers of de glazeniers zoals deze waren opgenomen in de oorspronkelijke inventaris. De registers van de publicatie in het Frans zijn hernomen in de Nederlandstalige versie en werden niet aangepast.

In de inhoudstafel met bewaarde en verdwenen glasramen zijn de gebouwen geordend volgens de door Bakelants vermelde entiteit en gemeente. De overeenkomstige provincies – die niet altijd door de auteur werden vermeld – zijn systematisch toegevoegd. De namen van de Franstalige provincies en gemeenten alsook van de instellingen in deze regio's werden vertaald naar het Frans. Het aantal door Bakelants geïnventariseerde glasramen en ateliers die de glasramen maakten werd eveneens overgenomen in de index. De namen van de gebouwen worden vermeld zoals Ivo Bakelants ze aangaf, inclusief zijn preciseringen bij twijfelgevallen (bv. "?"). De gegevens van Ivo Bakelants werden niet systematisch verbeterd, maar wel zoveel mogelijk gestandaardiseerd om een te groot verlies aan informatie te vermijden.

Het register van de glazeniers herneemt de namen van de ateliers zoals ze door Ivo Bakelants werden vermeld. Voor ieder atelier of glazenier zijn zowel de plaats als de periode van activiteit aangegeven. Ook in deze index werd de informatie van Ivo Bakelants niet herwerkt; de gegevens werden weliswaar zoveel mogelijk vervolledigd (met de voornaam en het geboorte- of sterftejaar van de glazenier) aan de hand van BALaT – de online databank van het KIK – en het naslagwerk *De Belgische beeldende kunstenaars uit de 19de en 20ste eeuw* van Paul Piron (Lasne, 2002).

Het tweede deel van de publicatie bevat alle oorspronkelijke fiches van Ivo Bakelants, in drie aparte bestanden: bewaarde glasramen, verdwenen glasramen en personen/ateliers die instonden voor het ontwerp of de realisatie van de glasramen. Deze gescande fiches bevinden zich in de alfabetische volgorde waarin ze zich in het atelier Bakelants in Deurne bevonden. Om de consultatie van deze fiches te vergemakkelijken werd een digitale, "printklare" versie voorzien: voor elk van de drie bestanden bestaat er een A4-document in liggend formaat, met negen opeenvolgende fichebestanden, die van links naar rechts en van boven naar onder op elkaar volgen.

De steekkaarten van het formaat 10 x 15 cm zijn deels getypt, en deels voorzien van voornamelijk handgeschreven aantekeningen. De gegevens zijn systematisch weergegeven: voor iedere verzameling van glasramen vindt men informatie over het corresponderende gebouw, de gemeente waar de instellingen zich bevindt (gemeente voor of na fusie [entiteit]), een lijst met geïdentificeerde glasramen met hun situering in een schematisch plan van het gebouw, en tenslotte de personen of ateliers die betrokken waren bij het ontwerp en de realisatie van deze glasramen.

Hoewel ze reeds gepubliceerd werden in de eerste drie volumes, werd besloten om de steekkaarten van de gemeenten waarvan de naam begint met de letter A, B of C alsnog toe te voegen aan de publicatie omwille van twee redenen: enerzijds om een overzicht te bieden van de volledige inventaris van Ivo Bakelants, en anderzijds omdat de op de fiches getekende plattegrond van de gebouwen met de situering van de glasramen niet waren opgenomen in de gepubliceerde volumes, en ze dus een waardevolle hulp kunnen bieden.

Deze gedigitaliseerde steekkaarten in hun huidige vorm bieden niet dezelfde kwaliteit aan informatie als die terug te vinden is in de drie eerste boeken, die Ivo Bakelants publiceerde. De informatie werd inderdaad niet systematisch door hem geverifieerd noch herwerkt voor publicatie. De informatie is dus "ruw" en soms contradictorisch of onvolledig. Ivo Bakelants kon niet altijd de glazenier of de datum van realisatie van de glasramen van een bepaald gebouw identificeren, noch kon hij de verschillende leden van eenzelfde familie, zoals bijvoorbeeld voor de ateliers Capronnier, Ladon of Wybo, altijd uit elkaar houden; zo verwarde hij soms de productie van de ene met die van de andere. Desondanks blijkt Ivo Bakelants bij het ontbreken van informatie zeer voorzichtig te zijn geweest bij het voorstellen van dateringen of toeschrijvingen.

Het beschikbaar stellen van de inventaris van Ivo Bakelants voor onderzoekers kon niet langer op zich laten wachten in de huidige context waarin de interesse voor glasramen uit de 19de en 20ste eeuw alleen maar toeneemt. Hoewel de gegevens die verzameld werden door de glazenier natuurlijk nog verder verfijnd moeten worden, vormen ze reeds een bijzonder waardevol en nuttig vertrekpunt. Ze stimuleren de ontwikkeling van onderzoekpistes die pertinent zijn voor de studie van glasramen uit de 19de en 20ste eeuw: monografieën over ateliers, de activiteit van buitenlandse ateliers in België, overzichtsstudies over glasramen in functie van hun iconografie of stijl, of technische studies. De erkenning van alle specialisten en liefhebbers van de glasschilderkunst voor het werk van Ivo Bakelants is dus overweldigend en deze digitale publicatie wil daar op haar beurt uiting aan geven.